

Bakos András

Kocsmagőz és rokokó

(Bellman versei)

Carl Michael Bellman nagy svéd költő, eddig azonban nem jelentek meg magyarul versei: e kijelentés valószínűleg gúnyos mosolyra ingerli azokat, akik bíznak és bíztak a régi nyugatos műfordítók jó orrában; ha ők nem fedezték föl és nem fordították ezt a svédet, akkor nem is lehet az annyira jó. A kétkedők talán mégis megnézik a könyvet, könnyed mosollyal kinyitják, beleolvasnak, talán elhűlnék egy-egy soron, mondaton, ilyesmiket látnak:

*Cornelius tegnap kinyúlt:
Ötven év, s elvitte az úr;
Angyalok közt áll
józanul:...*

Bellmant valóban hiába keresnénk Babits vagy Kosztolányi műfordítás-gyűjteményeiben, hiszen az első magyar költő, aki olvaszt és fordította e verseket, Weöres Sándor volt. Neki megtetszett ez a külö-

nös világ, a kocsmagőz és a rokokó elegancia, szeretett volna egy magyar Bellman-kötetet. A könyv, a Fredman episztolái és dalai megjelenését azonban már sem ő, sem a könyv szerkesztője, Csatlós János nem érthette meg.

A kötet fordítóit érdekes munka várta: a versek strófá szerkezetei, rímképletei a lehető legbonyolultabbak, változó hosszúságúak és üteműek a sorok. Régi, a magyar költészetben már elkopott, közhelyes fordulatok éledtek újjá azáltal, hogy a fordító világosabb, tisztább szöveget, érdekes, ironikus rímet, esetleg egy-egy Csokonai-versből ismert szót használt. A műfordítások magyar versek is élvezetesekek.

Volt Putifárnak nője

finom,

S szólt, ciceréljünk,

Jóska;

*Sír, könyörög, unszolja
nagyon:*

Jőjj, aranyom!

Függönyös ágyban

vágyva lobog,

Várja, hogy tépjék, a

rózsa,

Hanem a tuskó bele se

fog,

Nyafog, nyafog.

Hej, lettem volna csak én

Ama Jóska helyén!

A vers a Fredman dalai ciklus harmincnyolcadik darabja, melyet Orbán Ottó fordított. Különösen jól sikerültek Gergely Ágnes és Csordás Gábor fordításai, Várady Szabolcs egyetlen fordítása; azonban a könyv nagyon sok jó verse, és talán a legszebb, a Didergés című egy szegedi költő, Baka István magyarításai. A könyv tehát érdekes olvasmány.

(Századvég, 1993.)

Baka István

Előadás után

(Sztepan Pehotnij versesfüzetéből)

Mint Saljapin a Don Carlos után*
Úgy lopakodtam haza tegnap este
Bár nem dörögtek ágyúk és talán
Célgömb se kószált tarkómat keresve

Mégis szorongtam s úgy gyötört a bú
Hogy én is az Escorialba vágytam
Bár nem vagyok Fülöp s a savanyú
Erzsébettel sem osztanám meg ágyam

Talán szuronyt szegezve lenne jó
Rohanni basszus-hangú ágyúszóra?
Inkább Fülöp s az inkvizíció
Mint Posa márkí uljanovi póza

Saljapin aznap mint atya s király
Don Carlossal leszámolt volna végleg
De közbeszólt egy véresebb viszály
Mit ő nem értett és ma más sem ért meg

Félbeszakadt az az előadás
Az utcák operája hangosabb volt
Így hát ki nyerte meg ma is vitás
Apák s fiúk között a régi harcot

Hogy így esett ne vádold Saljapint
Ágyúk a basszusánál öblösebbek
Lelépett hát a színpadról s a kint
azok folytatták kiktől jött az ötlet

Hogy talpra állítsák a fejeket
Mint Hegelt Marx eltöltve hetven évet
Míg összeállt a Matroska-sereg
Egymásba visszadugható vezérek

Mint Saljapin a félbeszakított
Don Carlosról mentem haza lopódzva
Ágyú se szólt Maxim se kattogott
Éreztem mégis üthet még az óra

S ránk villan újra Iljics fogsora
A jövőd-protézis Auróra

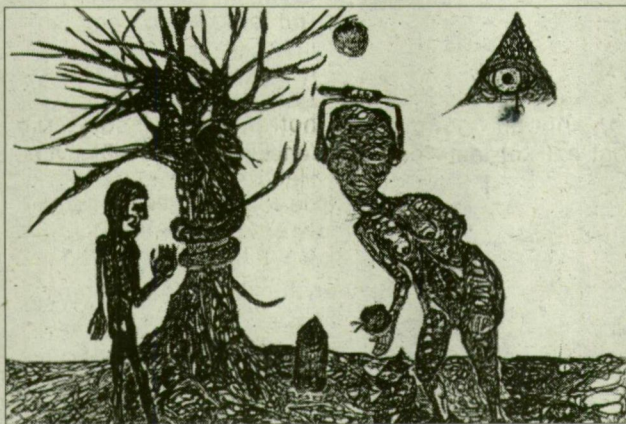
*1917. október 25-én (november 7-én) este F. I. Saljapin Fülöp király szerepét énekelte egy pétervári magánszínházban, miközben megkezdődött a Téli Palota ostroma. Az előadást nem tudták befejezni; a művész az egymásra lövöldöző vörös- és fehérgárdisták elől bújkálva menekült hazáig.

Háy János

Marlonok és Marionok keletkezése

tényleg mamutoknak építettük, igazán sajnáljuk, meg részvétünk. – Így nyifogtak, közben meg számolták: mínusz tizenkét Neandervölgyi (ez akkor irdatlan szám volt, a népesség vagy negyven százaléka, egy egész hadsereg). Mäskor meg azt bizonygatták a Kromanyoniak a Neandervölgyi asszonyoknak, hogy férfiak egytől egyig buták, mint a tők, még a faszuk hegye is szőrös, s ha szeretkeznek, olyan, mintha beleestek volna valaggal a fogkefébe. Azt hitték, így majd megakadályozzák további szaporodásukat.

A különböző ártatlannak látszó praktikáknak, melyek terén a Neandervölgyiek nem jeleskedtek, nem azért, mert kevésbé voltak szellemesek, hanem mert a nyílt, tiszta, a test cseleit próbára tevő küzdelmet becsülték, tehát a praktikáknak vége szakadt. Egyértelművé vált, a Neandervölgyiek meg akarják szerezni Kromanyónt, mint a heroikus népek általában: minden hasznossági ok nélkül, csupán a harci virtus kedvéért, a Kromanyóniak pedig Neandervölgyet, amit ők edényszerű alakjáról Neandertálnak neveztek. Itt szeretetkezelni volna nyaralóvezeték létrehozni, afféle regeneráló pihe-puha tanyát a harcokban megfáradtagnak. Úgy gondolták, a völgyön átfutó patakok felduzzasztják és egy rákászásra, halászásra, siklófogásra alkalmas tavat hoznak létre. A tó mellett – ezt már tervezni sem kellett – a leleményes kromanyóni polgárok majd kellemes hétvégi nyaralókat építenek. (Az üdülőövezet kialakítása egyébként meg is történt, bárki ellenőrizheti, ha Francia földre utazik, mert tudvalévő, e küzdelem a Kromanyóniak győzelmével végződött. Ezért van aztán, hogy a Neandervölgyiek

Rózsa István illusztrációja

rekonstruált fejszobrát, bizony majomszerűnek tartja a civilizált közvélemény.)

Újra bocsánatot kell kérem, sajnos ez az öregség, amikor az ember azt hiszi, mindegy miről beszél, csak beszéljen, mert ha becsukja a száját, egy perc, kettő és elpatkol. Tehát hőseink keletkezése itt (helyesebben: errefelé) és ekkor (pontosabban: ekkortájt) kezdődött. Manapság nehéz elképzelnünk, hogy abban a legendás korban, abban a háborútól szennyezett korban egy csapott homlokú, gúnyosan Sire-nek nevezett Neandervölgyibe beleszeressen a karcsú, szőke és kékszemű (ismerik) Kromanyóni. De akkor, abban a titokzatos és csodákkal rejtett korban minden megtörténhetett. A számtalan tiltások, életveszélyes fenyegetések ellenére azok ketten egymásba szerettek.

Azt mondják: Írja ide, öngyilkosság, és hagyjuk az egészet, töltsük értelmesben az estét. Ha tehetném. Mert nem az elbeszélő bosszúja önökön, hanem a valóság kényszere: történetünket efféle olcsó hepiendél nem zárhatjuk. Abban a csodás korban az emberek sokkal életvágyóbbak voltak, mint manapság. Egyáltalán nem akartak megsabadulni evilági energiáiktól,

meg valljuk be, a kromanyóni ősnőnek és a neandervölgyi ősférfinak némi szerencséje is adódott. Az istenek közbeszóltak – mondanák a görögök, de hol voltak ekkor még a görögök. Fatális véletlen, hajtogatja egy múlt századi pécsovics – ám legyen: a dolog megtörtént.

Oh, majd végső pontot tettem, de hiszen csak a tényt jelentettem be, hogy mi is történt, szinte megfeledkeztem róla:

Egy szerelmes sosem tartózkodik a lakótanya közelében, különösen akkor nem, ha párja az ellenséges törzsből választatott. Egész nap, reggel és este csak azon jár az esze, hogy jobbnál jobb szerelmeskedő helyeket fedezzen föl, messze a rokonság szállásától. Villódzó virágzó fák, levelek közt csillámló napfény, amitől rögtön a fekvés ájulata-ámulatába esik a nő. Érdekelte is őket a többiek pitiáner küzdelme, a gyilkosztón véres tobzódása. Bár meg kell jegyeznünk, a kromanyóni ősnő bizony tudhatta, hogy nyaralója lesz a mesés flórájú és faunájú Neandervölgyben, és a neandervölgyi ősférfi is biztos lehetett abban, hogy elkerülik majd a nyíltszíni ócsárlások, a külalakját és szellemi kompetenciáját

érintő rosszmájú megjegyzések. Messze jártak éppen lakhelyüktől, amikor a föld mélyén hánykódó veszett erők megelégtették az állandó öldöklést, s az ezzel járó folyamatos kiabálást, csörömpölést, kitortek otthont adó öblükből, s a föld felszínére szökkentek. A hegyek, mi több, a völgyek, mi több, a síkságok, tavak és folyók is megmozdultak. Lszonytatón megzavarodott a korábban rendnek vélt állapot. Ami itt volt, az ott lett, a horpadás helyett magasulat, a magasulat helyett horpadás, a szárazföldeken állóvizek és folyók alakultak, míg a korábbi medrekből szárazföldek. Minden más lett, s persze csatározó őslakóink helyzete is igen megváltozott. Számos Kromanyóni egy az egyben meghalt, kit a föld nyelt el, kit tüzes csóva perzselt meg, másokat az ijedség vitt az életvesztésbe. Szörnyű pusztítás volt ez, de mégis maradtak néhányan, pár tucat talán, míg a Neandervölgyiek közül – fájdalom – am leírnom – mind elpusztultak. Nem a Kromanyóniak fegyvere győzött rajtuk, ugyan hogy is tudtak volna erőben és harci ügyességben fölérti hozzájuk, legyőzhetetlenek voltak, s hogy nem pusztították el már korábban ellenfeleiket, csak a lovagiasság okán tették. Nem akartak annyi síró anyát, síró gyermeket és leányt látni, így csak a legnagyobb pofájukat küldték a másvilágra, bosszankodó szavak kíséretében: mért ugatsz kromanyóni kukac. (A kromanyóniak vékony, nyúlánk teste tényleg kukacszerű volt.)

A föld külseje megváltozott, ami eddig szabadon bejárható volt, örökre elrejtett az emberi szem elől, míg más helyek megnyíltak a kíváncsi szellemeknek, hiszen a megmaradt népesség főként effélékből állt. Dölyfös kutakodókból, akik nem bírnak lezöttyenni egy percre sem, csak járnak kelnek mindenfelé, a mada- rak, az állatok, de még a

nap és a hold nyomában is. A két szerelmes titkos helyét, ahol éppen harmadszor próbálkoztak meg az együttjárással, hatalmas köpillérek, mászhatatlan szakadékok, hasadékok kerítették el a kutatható világtól. Ritmikus, minden szerelmes által mindig vágyott mozgásukat immár csak a természet leshette ki.

A sziklakoszorúkkal csipkézett völgyöbölben egy másik élet kezdődött el, melynek eredménye a szaporodás és sokasodás volt. A völgy megtellett újszülöttekkel, majd felnövekvőkkel, aztán megint újszülöttekkel, akik a szülőkről mind a Marlon és Marion nevet kapták. A titkos völgyi Marlonok és Marionok mindenben mások voltak, mint a Kromanyoniak zavaros külsejű, s még annál is zavarosabb beltartalmú leszármazottai. Mutánsoknak tarthatnánk őket, ahogyan ők is így nevezhetnének minket. Ám e két mutáns faj sosem találkozhatott egymással szemtől szembe. A völgy máig rejtve van civilizált világunk elől. Sem az égre emelkedő ember, sem a fantasztikus teljesítményű műholdak nem akadtak a nyomára. Azt mégis állíthatom, a hegyek övezetén át létezik egy titkos járat, egy aprócska út, amin kijuthatnak a bentlakók. Itt oszon ki minden évszázadban egy-egy Marlon és Marion. Megjelenésük az első írásos emlékektől végigkísérhető. Szerepelnek nemcsak az akkád ékírásos táblákon, de görög és latin auktoroknál is, sőt megjelenésükről modern nyelveken is született nem kevés beszámoló. Hogy eljöttüknek mi célja van, civilizált emberek számára felfoghatatlan. Talán csak azért jönnek, hogy megmutassák magukat, bár az is lehet – és én ettől félek – valójában gonosz praktikákat eszeltek ki civilizált világunk megsemmisítésére.